

Oponentský posudek bakalářské práce.

Jonáš Zejfart: Bible kralická a její kulturní význam pro 21. století v kontextu ČCE

O vysokém kulturním významu Bible kralické (BK) je autor přesvědčen, patří podle něj k „naším nejhodnotnějším pokladům církevním i národním“ (9). Ale je si vědom i odstupu od tohoto překladu a případných námitek s ohledem na srozumitelnost, všímá si skutečnosti, že BK nejpozději od poloviny 20. století se může jevit jako „relikvie starých časů“ (tamtéž).

A tak se autorovi nabídla poměrně jednoduchá metoda, jak zjistit relevanci BK alespoň pro generaci dnešních kazatelů Českobratrské církve evangelické (ČCE), a to prostřednictvím dotazníkového průzkumu. Metoda jednoduchá, leč nesnadná k realizaci, neboť i zde se vyžadují specifické znalosti z oblasti empirických výzkumů. Je třeba ocenit, že autor svým průzkumem kazatele ČCE zjevně zaujal, neboť – pokud oponent ze své zkušenosti může soudit – návratnost dotazníků byla pro dané prostředí neobyčejně vysoká: Z cca dvě stě obsazených sborů se vrátilo 94 dotazníků, přičemž dotazník obsahoval 12 otázek, z toho 9 se týkalo užívání BK.

Autor se netají překvapením, že BK je v prostředí ČCE „stále poměrně silně přítomna“ (29). Protože se autor ve své práci zabývá otázkou významu jazyka pro dějinnou a kulturní existenci národa, zdůrazňuje tradice, sahající ke Konstantinovi a Metodějovi, tak trochu udiví, že se nepokusil reflektovat přítomnost kralického jazyka (je-li to tento jazyk, ovšem) v písních, které obsahuje dosud užívaný Evangelický zpěvník. Formulace otázek v dotazníku sugeruje, že jde vskutku o užívání přímo knihy, nikoliv o vliv jejího jazyka na život církve. O to více se tato otázka klade, je-li výslovně zmíněna „liturgie“ (celá kapitola 3.1), resp. užívání bohoslužebné Agendy ČCE.

V dalším postupu své práce Zejfart představuje stručně dějiny vzniku BK a její putování dějinami. A dostává se k novodobým českým překladům. Polemizuje s některými překladateli, kteří kritizují kraličtinu pro „nesrozumitelnost“ a Český ekumenický překlad (ČEP) ponechávají nezohledněný. Má za to, že „evangelikálním kruhům spíše vadí metoda, kterou překladatelé [ČEPu] pro svou práci zvolili“ (38). Opět v dějinném přehledu mírně překvapí, že autor podrobněji nepojednal pokusy o revizi překladu Kralických, a to v podání J. Karafiáta či dvojice Pípal-Bašus. S velkou vervou – a po mém soudu i přesvědčivostí – autor polemizuje s otázkou „srozumitelnosti“ a „aktuality“ jazyka. Zajímavé by ovšem bylo i porozumění tomu, jak „moderní“ a „aktuální“ byl jazyk Kralických v rámci jejich doby.

Snad proto zařadil úvahu (42nn), která navazuje na autorovu starší práci, týkající se vztahu BK ke starším nejen překladům, ale vůbec jazykovým a kulturním tradicím. I když se může jevit, že v rámci dané práce jde o krok zpět, zřejmě bylo záměrem poukázat na určitou kontinuitu tradice překládání a jazykové kultury a zakotvit je hlouběji než jen v momentálních dojmech a potřebách. Užívá k tomu zajímavé terminologie (lingvo-empatie, lingvo-sféra, lingvo-ekologie aj.), která se opírá o dílo prof. J. Marvana. Tím se ovšem stalo, že část dějin vlastně opakuje, jen z trochu jiného hlediska, kulturně jazykového. Čtenář by se zde – nebo jinde – rád dozvěděl alespoň něco o vztahu teologie a slova v Jednotě bratrské. Kulturní a výchovně vzdělávací význam Jednoty bez teologického zdůvodnění je jen stěží pochopitelný, pokud vůbec.

Na základě užívání i historického významu dospívá autor k přesvědčení o „nadčasovosti BK“ (57). Zdůrazňuje jak kontext vzniku, tak péči o jazyk dané kultury. Zda odsud lze vyvodit, že ústupem BK z našeho života „může být příznakem našeho odcizování se vlastním kořenům“ (tamtéž), je téma k diskusi. Že tomu tak není úplně, dokládá autor na liturgickém životě ČCE. K diskusi tedy je i otázka, zda se tímto vyčerpává „kulturní význam“ BK pro 21. století, jak zní název předkládané práce, nebo zda by autor neměl další nápady, jak tento význam ocenit.

Je však třeba se zastavit u několika formálních nedostatků předložené práce. Nejnápadnější zřejmě bude úvodní část s dotazníkovým průzkumem. Tato část nevykazuje ani žádné otázky teorie podobného průzkumu, ani referenční literaturu. Jediným kritériem se tedy jeví, co autor „považuje za vypovídací hodnotu“ (11). Některá rozhodnutí působí proto buď nahodile, nebo až svévolně. Proč nejsou zohledněny pozdější odpovědi? Hraje to pro kvalitu daného průzkumu nějakou roli? Jak určil „oblasti farářské práce“? (12) Neměla být výrazněji zahrnuta i oblast osobní spirituality? Proč určil velikost sídel (a tím trochu předurčil jejich charakter), jak je určil? (13) atd. Je třeba také připomenout, že v části analytické je třeba spíše šetřit s polemikami vůči výsledným názorům (22n). Přesto se z předložené práce zdá, že autor v dané oblasti sociologického průzkumu má jisté odborné znalosti.

Dalším nedostatkem je práce s poznámkovým aparátem. Poznámky jsou zpracované v celé práci jednotně, chybí však tečky za větami. Někdy jsou, jindy ne mezery mezi zkratkou a číslovkou (viz poznámka 43⁵⁸: „str_38“). Oponent přiznává, že nepochopil výběr pramenné i jiné literatury pro bibliografický seznam, ve kterém chybí díla, označovaná jmény autorů: Zejfart, Blahoslav, Host, Matějková. Závažnější ovšem je, že v práci není vždy jasně rozlišeno mezi tím, co je parafráze jiného textu, a co přímo citát (např. str. 36, 37). Na str. 53 vypadlo označení citátu zcela. Na str. 57 jsou různá důležitá tvrzení, která by bylo třeba doložit. Pravopis a interpunkce vykazují rovněž jisté nedostatky.

Celkově je možno říci, že bychom si přáli argumentaci někdy věcnější, místo proklamací. Zejména v závěrečné části autor konstatuje „že“ je něco dobré a možné, méně uvádí odpověď na otázku, „proč“. Kritérium „užitečného estetického oživení“ se v rámci celku práce jeví jako poněkud slabé. Přesto oponent konstatuje, že se jedná o práci celkově velmi pěknou, je třeba ocenit jak jazykovou kulturu, tak vášeň pro dané téma, resp. BK samotnou. Tato vášeň ani přes zmíněnou kritickou poznámku nezbavuje autora přiměřené kritičnosti a vnímavosti vůči jiným argumentům.

Autor splnil požadavky kladené na bakalářskou práci, kterou rád doporučuji k obhajobě. Některé formální nedostatky žel způsobí snížení hodnocení ke stupni „C“.

Ladislav Beneš, Dr.
Katedra praktické teologie UK ETF

V Praze červen 2017